

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
david.hansson@regeringskansliet.se

Remissvar avseende Använd det som fungerar (SOU 2021:26)

IT&Telekomföretagen tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på rubricerat betänkande. IT&Telekomföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation som representerar nära 1 400 företag verksamma i Sverige som leverantörer av IT- och telekomtjänster och produkter. Företagen har tillsammans närmare 100 000 anställda. IT&Telekomföretagen ingår i förbundsgruppen Omega, som är en medlemsorganisation inom Föreningen Svenskt Näringsliv

1. Sammanfattande inställning till utredningens slutsatser

- Branschen är i grunden positiv till att det skapas incitament för en ökad insamling och återvinning av elektronik generellt och speciellt för it-sektorn. Det är önskvärt med en högre grad av återvinning av bl.a. mobiltelefoner, när den tekniska livslängden har nåtts men återvinning är dock sista stadiet för en produkt. Det är därför viktigt att främjad återvinning inte står i konflikt med återanvändning.
- IT&Telekomföretagen delar de slutsatser som utredningen kommer till, d.v.s. även vi avstyrker att ett pantsystem för mobiltelefoner med eller utan pantbevis inrättas. Ett sådant inrättande skulle för branschen innebära negativa konsekvenser och praktiska utmaningar, bl.a. i form av betungande utveckling, administration och förvaltning med en begränsad eller kanske t.o.m. sämre miljönytta än idag, då det bl.a. skulle kunna leda till ökad återvinning¹ samt ökad förvirring mellan återvinning och återanvändning². Istället bör producentansvaret utvecklas och moderniseras för att istället främja insamling och återanvändning av all småelektronik och it-utrustning. IT&Telekomföretagen står generellt bakom de förslag inom ramen för ett utvecklat producentansvar som utredningen föreslår i kap. 11.2 (se dock särskilda kommentarer under avsnitt 2).
- IT&Telekomföretagen stödjer även utredningens förslag om att Naturvårdsverket tillsammans med Statistiska centralbyrån inom ramen för ett utökat producentansvar ges i uppdrag att se över målsättningar, statistikförsörjning och rapporteringskrav inom området hantering av elutrustning men önskar att det arbetet genomförs i samverkan med branschen.
- Om regeringen trots allt skulle överväga att gå vidare med ett inrättande av någon form av pantsystem för mobiltelefoner eller elektronik, mot utredningens rekommendation, vill IT&Telekomföretagen poängtera att det i utredningen helt saknas en kostnadsanalys av ett sådant inrättande, vilket dessutom föreslås lämnas åt branschen att utveckla och hantera. Detta kan inte accepteras. Att det tas fram en väl genomförd kostnadsanalys samt ramarna för ett sådant system måste anses vara en grundförutsättning för att ens kunna överväga att gå vidare i en sådan riktning. Sannolikt skulle ett sådant inrättande vara oerhört kostsamt och inte minst resurskrävande och ta viktigt fokus och investeringar från branschen som nu fokuserar på redan existerande och utvecklande av åtgärder för främjad insamling av produkter för återbruk i cirkulära modeller, för att bidra till en hållbar samhällsutveckling. Givet detta finns det inget underlag till stöd för att

¹ D.v.s. nedsmältning och råvaruutvinning.

² D.v.s. reparation och förlängning av utrustningens livslängd.

ett inrättande av ett pantsystem, med eller utan pantbevis, skulle vara kostnads- eller samhällsekonomiskt effektivt. Vi anser att målet istället kan nås genom ett utvecklat och moderniserat producentansvar för att främja och stödja den pågående utveckling som redan äger rum i branschen för insamling och återbruk av mobiltelefoner och annan elektronik, sannolikt med större miljönytta.

- Ska ett pantsystem upprättas bör ett sådant i så fall genomföras på EU-nivå. Sverige bör inte som enda land i unionen gå före i den processen med ett införande av ett svenskt och kostsamt system då det skulle skapa olyckliga handelshinder med inlåsnings effekter som följd för svenska företag, parallella processer inom EU och försämra svensk konkurrens utan att ge någon direkt miljönytta.
- I slutet av remissvaret lämnas även förslag på vad branschen kan åläggas eller ta på sig för främjad insamling av mobiltelefoner och annan it-utrustning med främsta syfte att den ska återbrukas. Samtliga de föreslagna insatserna tillsammans med utredningens förslag om ett utvecklat producentansvar ger enligt IT&Telekomföretagen ett högre värde än ett pantsystem oavsett utformning, är snabbare att genomföra och ger bättre och säkrare data för konkreta åtgärder och välgrundade politiska beslut i en europeisk kontext. De riktar sig också, till skillnad mot ett pantsystem, mot alla mobiltelefoner på den svenska marknaden, utan att exkludera företag som arbetar mot företagskunder eller äldre modeller av mobiltelefoner.
- Lösningen med ett utökat producentansvar är också framtidssäkrad och skalbar mot hela småelektroniksektorn, vilket en unik pantlösning för mobiltelefoner inte är.

2. Stöd till ett utvecklat producentansvar

Techbranschen är i grunden positiv till att det skapas incitament för en ökad återvinning generellt och speciellt för it-sektorn då branschen är medveten om den miljöpåverkan som elektronik, och inte minst informations- och kommunikationsteknologi, har på miljön (se kap. 3.3-3.4). Elektronikskrot är värdefullt ur återvinningssynpunkt då man minskar energianvändningen genom att återanvända resurskrävande naturresurser och sluter kretsloppet för tillverkning av ny elektronik. Det är viktigt att elektronikskrot samlas in och återvinns på ett korrekt, miljöriktigt och effektivt sätt och inte hanteras som hushållsavfall. Det är också önskvärt med en högre grad av återvinning av bl.a. mobiltelefoner, när dess tekniska livslängd har nåtts men återvinning måste vara sista stadiet för en produkt. Främjad återanvändning är därför av minst lika stor betydelse för att minska miljöeffekterna från elektronik. Att skapa bättre förutsättningar bl.a. på återvinningscentraler för insamling av alla former av småelektronik för att minska risken att de inte återvinns eller återvinns på ett felaktigt sätt måste vara det absolut viktigaste målet.

Sverige verkar på en global marknad både vad gäller köp av mobiltelefoner och återvinning av elektronik. Ett pantsystem riskerar leda till att billigare och kvalitets- och hållbarhetsmässigt sämre mobiltelefoner köps in via utländska leverantörer, något som förkortar livslängden på den svenska marknaden och i praktiken leder till att viktiga år av cirkularitet för produkten går förlorad genom en för tidig återvinning. Ett sådant system riskerar att stå i direkt konflikt med EU:s miljömål och ambition om ökad cirkularitet och påverka möjligheten till återanvändning före återvinning negativt. Nettoeffekten på miljö och klimat av ett svenskt pantsystem kan på så sätt ifrågasättas och miljöeffekten skulle t.o.m. kunna bli sämre. En inhemsk insamling genom pantsystemet riskerar att mobiltelefoner som bör gå till återanvändning istället skickas direkt till återvinning, vilket skulle ge negativa effekter genom ökad konsumtion och slöseri med resurser. Återanvändning av fungerande mobiltelefoner med en förlängd livslängd som följd är därför det som i första hand måste premieras och rekommenderas. Miljö- och klimatnyttan kommer dessutom sannolikt bli större med ett utökat producentansvar som omfattar all småelektronik,

Som utredningen pekar på i kap. 4.4 beror upplagring av elutrustning och inte minst mobiltelefoner på andra faktorer än avsaknaden av ett pantsystem. För att ändra

beteende hos privatpersoner är därför troligtvis andra incitament än en pant avgörande för att öka motivationen för inlämning av mobiltelefoner. T.ex. behövs ökad kunskap om vart man vänder sig och information om hur aktörerna hanterar informationen (fotografier, filmer etc.) på enheten. För att motivera dessa konsumenter behövs snarare mer riktad information om hur och var gamla mobiltelefoner kan lämnas in, hur processen fungerar, om tjänster av typen "mobil som tjänst" och att det blir enklare för konsumenter att göra rätt.

Sverige är ledande i Europa vad gäller återtag av mobiltelefoner. Flertalet elektroniktillverkare samt återförsäljare har sedan flera år tillbaka redan inbytesprogram och liknande tjänster som går ut på att konsumenter kan lämna in en gammal produkt mot någon form av ersättning alternativt en ny produkt. Volymerna i programmen är ständigt ökande. Aktörer som riktar sig mot företag har arbetat och utvecklat attraktiva system för "mobiltelefon som tjänst" med återtagsvolymer på nära 100 procent. Det finns även liknande fungerande inlämningsystem via försäkringsbolag och trenden är ökande.

Inom ramen för EU-kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi planeras flertalet initiativ för en klimatneutral, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi, bl.a. begränsning av avfallsexport från EU till tredje land, ett belöningssystem för återlämning av gamla elektroniska enheter och produktpass. I den nationella strategin för cirkulär ekonomi pekar även regeringen på EU:s betydelse för cirkularitet på marknaden och vikten av att frågor hanteras i ett internationellt sammanhang. Att som första land gå före EU-processen och införa en svensk nationell särreglering skulle därför vara oklokt och missgynna både svenska företag och konsumenter. Det är en lärdom vi bör dra bl.a. från genomförandet av den svenska kemikalieskatten som bland mycket annat skapat en stor administrativ börda för branschen och högre priser för konsumenter utan att ha genererat någon positiv miljöeffekt, vilket också framkommit i den utvärdering Kemikalieinspektionen och Skatteverket presenterade 2020 inom ramen för sitt regeringsuppdrag³.

Techbranschen vill öka sitt bidrag till att främja cirkularitet, återanvändning samt korrekt avfallshantering och i slutändan återvinning, men anser att ett införande av ett unikt, svenskt, kostsamt system i nuläget skapar olyckliga handelshinder för svenska företag, parallella processer inom EU och försämrar svensk konkurrens utan att ge någon direkt miljönytta. Branschen avråder därför att som första och enda land i Europa införa en svensk särreglering för ett pantsystem med eller utan pantbevis. Bl.a. har Norge och Danmark redan sett över möjligheten att införa pantsystem eller premier för ökad insamling men mot bakgrund av liknande argument som denna utredning presenterat, inte valt att gå vidare med sådana lösningar.

IT&Telekomföretagen delar därför de slutsatser som utredningen kommer till, d.v.s. vi avstyrker att ett pantsystem för mobiltelefoner med eller utan pantbevis inrättas. Ett sådant inrättande skulle för branschen innebära negativa konsekvenser och praktiska utmaningar, bl.a. i form av betungande administration till begränsad nytta. Istället bör producentansvaret utvecklas och moderniseras för att främja insamling och återanvändning av it-utrustning. IT&Telekomföretagen står bakom de förslag inom ramen för ett utvecklat producentansvar som utredningen föreslår i kap. 11.2.

Vad gäller bestämmande av avgiftens storlek som föreslås i kap. 5.2.13 om differentierade avgifter som en enskild producent ska betala till ett insamlingssystem (författningsförslag om ändring i förordning (2014:1075) om producentansvar för elutrustning på s. 64-65) vill vi dock påpeka att föreslagna kriterier att ta hänsyn till kommer att ge upphov till tolkningssvårigheter. Det saknas idag standardiserade definitioner och klassningar, varför risken är uppenbar att avgiften kommer att sättas per vikt eller enhet. Det pågår branschinitiativ på området, tex Eco Rating⁴ för miljömärkning

³ [Rapport](#) den 1 oktober 2020, Utvärdering av skatten på kemikalier i viss elektronik (redovisning av regeringsuppdrag Fi2019/04008/S2).

⁴ www.ecoratingdevices.com

baserat på beräkning av smartphones miljöpåverkan, men då initiativet lanserades så sent som i maj i år, och ännu inte omfattar alla tillverkare av mobiltelefoner är det för tidigt att använda för denna typ av kategorisering.

Det är även av vikt att i detta sammanhang påpeka att med ett utökat producentansvar finns det för branschen och dess medlemmar ingen anledning att *inte* använda sig av redan existerande plattformar och samarbeten för en förbättrad insamling och återvinning. Ett idag väletablerat, fungerande och kostnadseffektivt system med tydliga aktörer och en för kunder och återförsäljare enkel hantering. Med ett nytt pantsystem finns en uppenbar risk för att producenter väljer att bryta sig ur detta och upprätta egna parallella insamlingssystem som skapar hinder i de befintliga systemen.

Branschen lämnar under punkt 8 även förslag på vad den kan åläggas för krav för främjad insamling av mobiltelefoner och annan it-utrustning med främsta syfte att den ska återbrukas, inte återvinnas.

Effekten (påverkan på kund) av ett utökat producentansvar erhålls dessutom direkt vid lagstiftning, till skillnad från ett pantsystem som utöver lagändring kräver utveckling av systemverktyg, rapporterings- och finansieringslösningar samt samordning mellan marknadens olika aktörer innan effekten (om någon) kan komma att skönjas.

IT&Telekomföretagen stödjer även utredningens förslag om att Naturvårdsverket tillsammans med Statistiska centralbyrån inom ramen för ett utökat producentansvar ges i uppdrag att se över målsättningar, statistikförsörjning och rapporteringskrav inom området hantering av elutrustning men önskar att det arbetet genomförs i samverkan med branschen.

Ska ett pantsystem trots allt upprättas bör det skapas ett gemensamt sådant på EU-nivå. Sverige bör inte som enda land i unionen gå före i den processen med ett införande av ett svenskt unikt, kostsamt system då det skulle skapa olyckliga handelshinder för svenska företag, parallella processer inom EU och försämra svensk konkurrens utan att ge någon miljönytta. Mot bakgrund av det ovan nämnda om kostnaden för ett inrättande (se mer nedan under Kostnadsanalysen) föreligger det dessutom en risk att ett svenskt system inte skulle vara kompatibelt med ett möjligt kommande EU-system, vilket i sin tur skulle skapa ytterligare behov av ekonomiska investeringar senare. Det kan inte anses samhällsekonomiskt försvarbart.

3. Avsaknad av statistik och data

Precis som utredningen pekar på, ger den statistik och den data som utredningen haft möjlighet att ta del av inte ett fullödigt underlag för införandet av ett pantsystem. För att fatta korrekta politiska beslut med risk för stora konsekvenser för svenskt näringsliv behövs ett mer fullödigt underlag som även inkluderar bl.a. årlig import och export av nya och begagnade mobiltelefoner, grad av återvinning och återanvändning i säkra processer. En stor andel av fungerande insamlade mobiltelefoner i Sverige exporteras redan idag vidare i Europa.

Vad gäller WEEE-direktivets insamlingsmål är det precis som utredningen pekar på i kap. 4.11.1. att det i statistikberäkningarna över insamlat avfall inte görs någon borträkning av den export av begagnade produkter som sker från Sverige, som inte blir avfall i Sverige. Dessa ingår i statistiken som satta på marknaden och påverkar därför målet över insamlad elektronik negativt.

Branschen har omfattande möjligheter till insamling av data och vill se en samordning som ger ett korrekt beslutsunderlag för rätt insatser och skapande av system för att nå en nollvision om förlorade mobiltelefoner. Svinnet, dvs. differensen mellan vad som säljs respektive samlas in, är sannolikt mindre än vad utredningen antar (se s. 127, kap. 4.4.1). Detta underlag vill branschen bidra till att ta fram innan ett eventuellt system införs och det måste även anses som grundläggande inför politiska beslut om inrättande av så stora system som ett pantsystem faktiskt skulle innebära.

Även mot bakgrund av detta vore det därför mycket olyckligt om Sverige föregår arbetet inom EU, där risken att det dessutom skapas ett kostsamt system grundat på felaktig information är överhängande.

Om branschen ges möjlighet att ta fram ett mer rättvisande underlag än det utredningen haft tillgång till finns stora möjligheter att utveckla en bättre och mer genomtänkt hantering av denna typ av produkter, inom hela EU. Det är branschens starka rekommendation att den pågående europeiska processen inväntas för att inte skapa onödiga parallella processer, på samma sätt som den tidigare regeringen valde att hantera förslag om produktpass.

4. Kostnadsanalys

Om regeringen trots allt skulle överväga att gå vidare med ett inrättande av någon form av pantsystem för mobiltelefoner eller elektronik, mot utredningens rekommendation, vill vi poängtera att det i utredningen helt saknas en kostnadsanalys av ett sådant inrättande, vilket dessutom föreslås lämnas åt branschen att utveckla och hantera. Det föreslås även lämnas åt producenterna att hantera flödet av den stora mängd pengar som ett pantsystem avsett form skulle generera, där mycket stora summor skulle bli upplåsta i systemet givet produkternas livslängd. Detta kan inte accepteras. Att det tas fram en väl genomförd kostnadsanalys samt ramarna för ett sådant system måste anses vara en grundförutsättning för att ens kunna överväga att gå vidare i en sådan riktning.

Sannolikt skulle ett sådant inrättande vara oerhört kostsamt och inte minst resurskrävande och ta viktigt fokus från branschen som nu fokuserar på redan existerande och utvecklande av återköpssystem och åtgärder för främjad insamling av produkter för återbruk i cirkulära modeller. Givet denna utveckling, och då ett pantsystem dessutom främst skulle syfta till att samla in redan upplagrad elektronik i hushållen, skulle det snabbt kunna bli obsolet och på så sätt inte motivera de höga investeringskostnader som det skulle innebära. Om ett pantsystem ska införas föreslår utredningen att man inleder med mobiltelefoner och att det efter några år ska utvärderas (se kap. 8.16). Där pekas på att en utvärdering är viktig för att belysa vilken effekt en pant haft på insamlingen av mobiltelefoner, vad det kostat att införa en pant och vilken nytta det har gett samt vilka övriga konsekvenser som har uppstått till följd av pantsystemet. IT&Telekomföretagen anser att det är att spela ett alldeles för högt spel med branschens resurser givet den totala avsaknaden av en kostnadsberäkning (se utredningens översiktliga analys i kap 14.20). Det vore att börja i fel ände och skulle kunna leda till stora förluster för svenska företag i branschen. Det måste genomföras en noggrann och väl genomförd kostnadsanalys innan man inför dyra system som påverkar så många företag och aktörer.

Ett inrättande av ett pantsystem, med eller utan pantbevis, kan inte anses vara samhällsekonomiskt effektivt eller kostnadseffektivt. IT&Telekomföretagen anser att målet istället kan nås genom ett utvecklat producentansvar och den pågående utveckling som redan äger rum för insamling och återbruk av mobiltelefoner och annan elektronik, sannolikt med större och snabbare miljönytta. IT-produkter är dessutom under ständig utveckling och mobiltelefoner kan i framtiden komma att ersättas av andra produkter och då är det rimligtvis mer fördelaktigt att näringslivet kan arbeta med utvecklingen i en sådant teknikförändring för att främja insamling och återbruk av produkter än att den låses in i ett pantsystem framtaget för en produkt. Precis som utredningen också pekar på går det helt enkelt inte att jämföra elektronik med petflaskor, i synnerhet eftersom petflaskor inte har en egen inre marknad inom EU för återanvändning i tre till fyra livscykler vilket mobiltelefoner har. Petflaskan i sin natur är en produkt för engångsanvändning.

5. Pantens storlek

Vad gäller utredningens förslag om en pant på 100 kr betalar flertalet aktörer redan idag frivilligt ut en summa som ofta överstiger 100 kronor för ickefungerande mobiltelefoner. För fungerande mobiltelefoner utbetalas ofta en ersättning upp till 2 000 kronor eller mer

(beroende på ålder och skick) då de kan återbrukas på marknaden. Utredningen föreslår även att nivån på panten ska regleras årligen (se kap. 8.9), vilket är ytterligare en försvårande omständighet för ett eventuellt pantsystem att hantera. Det finns idag medlemmar inom IT&Telekomföretagen som erbjuder sig att inrätta ett system med pantliknande ersättning utan nationellt tvingande lagstiftning, vilket skulle ge en snabbare effekt än en lagstadgad pant.

6. Risk för illegal verksamhet

Precis som utredningen pekar på i kap. 8.12 föreligger det risk för illegal verksamhet.

Vi vill i sammanhanget även peka på att även för pantsystemet för petflaskor och burkar, där panten av en flaska som mest uppgår till 2 kronor, förekommer illegal verksamhet med t.ex. förfalskningar av streckkoder som sätts på importerade burkar och flaskor som inte omfattas av pantsystemet. Det finns flera åtal och fällande domar genom åren där personer lurat till sig relativt stora summor från det systemet. Ett pantsystem för mobiltelefoner eller annan elektronik skulle därför kunna antas leda till sådana bedrägerier med betydligt större belopp som konsekvens, givet den nivå en pant föreslås ligga på. Vidare är det idag etablerat med import och export av mobiler för återanvändning, ett viktigt ekosystem för EU:s ambitioner mot en cirkulär ekonomi. Ett pantsystem i Sverige skulle skapa ett parallellt system med dels kriminalitet, dels ökad förvirring.

7. Märkning av mobiltelefoner

Beträffande en yttre märkning på mobiltelefoner anser branschen precis som utredningen konstaterar att en sådan skulle innebära att cirkulariteten störs. Det finns en högre andel avancerade mobiltelefoner i Sverige med lång livslängd jämfört med andra länder där telefoner med sämre kvalitet och livslängder är mer frekventa och därmed behöver bytas ut mer ofta, vilket missgynnar miljön. Om alla "svenska" mobiltelefoner märks riskeras den svenska exporten av kvalitetsmässigt hållbara mobiltelefoner för återbruk.

8. Branschens förslag att komplettera det av utredningen föreslagna utökade producentansvaret med

För att bidra till ett mer korrekt beslutsunderlag, en mer cirkulär och långsiktigt hållbar hantering och en säker återvinningsprocess, föreslår branschen även följande insatser:

1. Branschkrav för försäljningspunkter (operatörer, elektronikhandeln m.fl.)

Ett branschkrav om att alla som säljer mobiltelefoner är anslutna till godkända och certifierade återvinningspartners och erbjuder tjänsten återtag av databärande enheter.

2. Inhämta bättre data för att göra rätt insatser

- Berörda aktörer åläggs att på ett säkerställt sätt registrera antalet inlämnade mobiltelefoner för återanvändning och återvinning. Detta ska kombineras med en lagstadgad årlig rapportering till Naturvårdsverket.
- Återanvändningsaktörer på den svenska marknaden åläggs att lämna data om export av mobiltelefoner för återanvändning i annat land.
- Importörer av mobiltelefoner åläggs att särskilja och rapportera hur många mobiltelefoner som distribueras för användning i Sverige.

3. Informationsinsatser och tjänster till kund

- a. Naturvårdsverket uppdras att i samarbete med berörda branschorganisationer genomföra konsumentriktade kampanjer för ökad kunskap och förändrat beteende.
 - b. Återförsäljare ska vid köptillfället åta sig att informera konsument om återlämning vid köptillfället.
 - c. Branschen ska åta sig att garantera och genomföra en informationskampanj om att återvinningsföretagen hanterar data på ett säkert sätt enligt GDPR samt raderar data enligt en säkerställd process och hur man själv som privatperson enkelt kan radera data på sin enhet.
 - d. Branschen åtar sig att erbjuda tjänster med fast pris för hantering av data som behövs/ska sparas i en mobiltelefon (t.ex. en användare som inte vet hur man sparar sina bilder).
4. **Branschen åtar sig att skapa ett generiskt återtagssystem för databärande enheter generellt (surfplattor, spelkonsoler, datorer m.fl.)**

Samtliga dessa har liknande attribut som mobiltelefoner d.v.s. innehåller känsliga data, kan innehålla skadliga kemikalier och värdefulla råvaror (ofta viktmässigt betydligt mer än i en mobiltelefon) och borde följas avseende försåld volym respektive insamlad/återvunnen.

5. **Kundsupport inklusive hjälp med radering, rekonditionering och reparation**

- a. För att bidra till att förlänga livslängden på de mobiltelefoner som är i bruk men också stimulera återtag kommer branschens aktörer att stödja etableringen av verksamheter där användarna ges möjlighet att få sin terminal kontrollerad/uppdaterad samt vid behov också reparerad.
- b. I detta ingår också att på lämpligt sätt aktivt stödja EU-initiativet "Right to repair".

Med vänlig hälsning

För IT&Telekomföretagen inom Almega

Christina Ramm-Ericson

Näringspolitisk chef

Frida Faxborn

Näringspolitisk expert